

F a m i l y   m a n a g e m e n t

Skuteczne zarządzanie życiem rodzinnym

PIOTR KOSIAK

Family management

Skuteczne zarządzanie życiem rodzinnym

h~~o~~mini

Recenzenci:

prof. dr hab. Piotr Jedynak
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ks. prof. dr hab. Dariusz Kotecki
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Redakcja:

Elżbieta Wiater

Korekta:

Janusz Stachowski

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów
† Szymon Hiżycki OSB, opat tyniecki

Marka Homini jest częścią Wydawnictwa Tyniec

Wydanie I: Kraków 2024 r.

ISBN 978-83-8205-318-0

© Copyright by Piotr Kosiak, Warszawa 2024

© Copyright by Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów

ul. Benedyktyńska 37, 30-398 Kraków

tel. +48 534 037 299; +48 12 688 52 95

e-mail: zamowienia@tyniec.com.pl

www.tyniec.com.pl

Druk i oprawa:

Tyniec Wydawnictwo Benedyktynów

druk@tyniec.com.pl

*Edycie, Sarze, Tobiaszowi,
z którymi razem zarządzamy
naszym organizmem rodzinnym*

SPIS TREŚCI

OD AUTORA	9
WSTĘP.....	13
1. WSPÓŁCZESNE ZNACZENIE RODZINY.....	15
1.1. Rodzina jako wartość	15
1.2. Współczesne znaczenie rodziny	20
1.3. Modele życia rodzinnego na przestrzeni lat (preferowane i realizowane).....	25
1.4. Podział ról i obowiązków w rodzinie.....	30
1.5. Modele alternatywne wobec rodziny tradycyjnej.....	36
1.6. Rodzina jako środowisko wychowawcze	40
1.7. Kierunki i dynamika zmian w rodzinie.....	45
2. <i>FAMILY MANAGEMENT</i> – RODZINA XXI w.	51
2.1. Zarządzanie życiem rodzinnym jako proces	51
2.2. Rodzinne zarządzanie strategiczne	63
3. PLANOWANIE W RODZINIE	71
3.1. Określanie i wyznaczanie celów	71
3.2. Budżet rodzinny	74
3.3. Planowanie zadań.....	82
3.4. Proces podejmowania decyzji w rodzinie	86
3.5. Dziecko w procesie decyzyjnym	94
4. ORGANIZOWANIE W RODZINIE.....	99
4.1. Podział obowiązków w rodzinie.....	99
4.2. Zarządzanie projektami w rodzinie.....	104
4.3. Zarządzanie czasem w rodzinie	112
4.4. Marketing i PR w rodzinie	117
4.5. Komunikacja w rodzinie.....	129

---

5. PRZEWODZENIE.....	139
5.1. Kształtowanie systemu wartości w rodzinie.....	139
5.2. Rodzina jako przestrzeń kształtowania i rozwoju – zarządzanie talentami	146
5.3. Zarządzanie kryzysem w rodzinie	151
5.4. Rozwiązywanie konfliktów	162
5.5. Motywowanie	171
5.6. Autorytet w rodzinie	177
6. KONTROLOWANIE.....	183
6.1. Kontrola bieżąca w rodzinie.....	183
6.2. Ocena realizacji celów w rodzinie	187
6.3. Proces doskonalenia	191
6.4. Zarządzanie wiedzą w rodzinie	195
ZAKOŃCZENIE.....	201
BIBLIOGRAFIA	203

OD AUTORA

Jestem menadżerem od więcej niż kilkunastu lat, miałem przyjemność kierować wielkimi organizacjami przemysłowymi i finansowymi oraz nadzorować je. Organizacja, nadzór, kontrola, przywództwo, motywacja, kapitał ludzki – to pojęcia, które są dla mnie codziennością w pracy zarządczej. Odczuwam ogromną satysfakcję, gdy mogę rozpocząć zarządzanie kolejnym projektem czy firmą, często otrzymywałem trudne zadania, które wiązały się z restrukturyzacją czy innymi skomplikowanymi procesami. Kluczem do rozwiązania tych trudnych spraw jest zawsze ZESPÓŁ. Praca zespołowa jest jedną z najważniejszych kompetencji, jakie powinniśmy posiadać w życiu zawodowym. Przedszkole, szkoła, liceum, studia to instytucje, które powinny wprowadzać nas w świat pracy o takim charakterze. Wiemy jednak doskonale, że nie jest to takie proste, i widzimy często w zespołach, w których pracujemy, że praca zespołowa nie jest naszą najsilniejszą stroną. Większość pracodawców szukających pracowników ma trudności z ich znalezieniem, na rynku pracy panuje niedopasowanie – wynika z badania *Bilans kapitału ludzkiego*, przeprowadzonego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Przewagę w gospodarce buduje się przede wszystkim, opierając się na kapitale ludzkim, bo to człowiek jest największą wartością firmy. Zawsze zastanawia mnie, że pracownika traktuje się przede wszystkim jako koszt, a przecież stanowi on wartość. Trzeba sobie uświadomić, że największa wartość firmy wychodzi z niej po godzinie 17 do domu. Budowanie silnego kapitału ludzkiego w organizacji jest największym wyzwaniem dla menadżerów.

Książka, którą oddaję w Państwa ręce, jest właśnie o tym – jak skutecznie zarządzać wspomnianym kapitałem na poziomie podstawowej jednostki społecznej, jaką jest rodzina. To właśnie ona jest przestrzenią, w której uczymy się podstawowych kompetencji, poznajemy wartości, nabywamy umiejętności radzenia sobie ze stresem, zarządzania czasem. Rodzina uczy nas wszystkich elementów, które później będą potrzebne w życiu zawodowym i prywatnym.

Kiedy zostałem szczęśliwym ojcem Sary i Tobiasza, uświadomiłem sobie, podobnie jak moja kochana żona, że rozpoczynamy jeden z najważniejszych projektów w naszym życiu. Rodzina, którą tworzymy, ma się stać przestrzenią, w której będziemy budować talenty i kapitał naszych dzieci, ale okaże się to możliwe tylko wtedy, kiedy będziemy „organizacją” opartą na miłości, czyli każdego dnia będziemy:

- planować,
- organizować,
- zarządzać czasem,
- rozwijać talenty,
- inwestować,
- oszczędzać,
- ryzykować,
- szkolić się,
- motywować,
- radzić sobie ze stresem,
- odpoczywać,
- wizualizować sobie zadania,
- rozwiązywać problemy,
- kontrolować.

Kluczem musi być to, że robimy to razem!

To tylko kilka z elementów, które powinny pojawiać się w codziennym życiu rodzinnym. Chciałbym Państwu zaprezentować skuteczną metodę zarządzania rodziną. Oczywiście mam świadomość, że każdy ma inne możliwości i trudno jest stworzyć dobrą dla każdego metodę zarządzania organizmem rodzinnym. Celem, jaki sobie postawiłem, jest ukazanie wyzwania, którym może się stać spojrzenie na rodzinę przez pryzmat nauk o zarządzaniu.

WSTĘP

W dzisiejszym zglobalizowanym i zabieganym świecie coraz trudniej utrzymać równowagę między życiem zawodowym a życiem rodzinnym. W dobie rozwoju technologii i mediów społecznościowych łatwo jest utracić kontakt z rodziną i zatracić się w codziennym zgiełku, ponadto rodziny borykają się z dodatkowymi stresującymi sytuacjami lub konfliktami międzypokoleniowymi. Dlatego każda z nich potrzebuje zarządcy lub systemu funkcjonowania, który pomoże w utrzymaniu dobrych relacji między jej członkami, wspieraniu się nawzajem oraz spędzaniu wspólnego czasu. Menadżer rodziny może pomóc w organizowaniu codziennych obowiązków, planowaniu czasu oraz budowaniu zdrowych relacji. Takie działania pomagają w rozwijaniu silnych i zdrowych wspólnot rodzinnych, które stanowią fundament społeczeństwa. Dzięki odpowiedniemu zarządzaniu każda z nich może być miejscem wsparcia, miłości i bezpieczeństwa dla jej członków, co ma ogromne znaczenie dla ich dobrostanu psychicznego i emocjonalnego.

Family management jest procesem organizacji, zarządzania i koordynacji działań w rodzinie w celu osiągnięcia harmonii, efektywności i satysfakcji wszystkich jej członków. Obejmuje ono zarządzanie finansami, czasem, zadaniami domowymi, relacjami między osobami należącymi do niej, komunikacją oraz rozwiązywaniem konfliktów. Jest to również proces planowania i podejmowania decyzji mających na celu zapewnienie dobrostanu i rozwoju wszystkich członków rodziny. W ramach *family management* można stosować różne strategie i techniki, takie jak: de-

legowanie zadań, harmonogramy rodzinne, ustalanie wspólnych celów i wartości czy też granic i zasad wewnętrznego funkcjonowania. Dzięki temu możliwe jest skuteczne zarządzanie życiem rodziny i zapewnienie dobrej jakości życia wszystkim jej członkom.

Jako sposób zarządzania czasem oraz obowiązkami *family management* stoi nieco w kontrze do popularnej filozofii *work-life balance* zakładającej równowagę między życiem zawodowym a prywatnym. *Family management* skupia się głównie na organizacji obowiązków domowych, planowaniu wspólnych aktywności i wspieraniu członków rodziny, natomiast *work-life balance* to dbałość o równowagę między pracą zawodową a czasem przeznaczonym na życie prywatne, relacje społeczne, zdrowie i rozwój osobisty. Można zatem powiedzieć, że pierwsze z nich to bardziej kompleksowe założenie zarządzania procesem, uwzględniające pracę jako jeden z elementów życia rodzinnego, podczas gdy *work-life balance* w istocie operuje w przestrzeni skutecznego równoważenia tych dwóch sfer życia.

1. WSPÓŁCZESNE ZNACZENIE RODZINY

1.1. Rodzina jako wartość

Uczynienie rodziny centralnym punktem przestrzeni, w jakiej przez wieki operował człowiek, było zjawiskiem naturalnym, kompletnie niezależnym od czasów, szerokości geograficznej, stopnia rozwoju społeczeństw czy wyznawanych systemów wartości w ramach konkretnych wspólnot. Dzięki niej bowiem możliwe było zapewnienie społeczeństwu ciągłości zarówno w aspekcie biologicznym, jak i kulturowym, czyli spełnienie dwóch podstawowych funkcji: prokreacyjnej i socjalizacyjnej¹. Dookreślenia wymaga w szczególności ten drugi obszar. Mówiąc o zapewnieniu ciągłości w aspekcie kulturowym, należy pamiętać o tym, że to w podstawowej jednostce społecznej i otoczeniu osób najbliższych następuje proces przekazywania konkretnych wzorców, jak również zachowań akceptowanych czy wymaganych w ramach określonych wspólnot. Można zatem bez wahania stwierdzić, że to w rodzinie w pierwszej kolejności i w najważniejszym zakresie postępuje proces modelowania ról rodzinnych, a szerzej społecznych. Prawidłowe funkcjonowanie społeczeństwa jest zatem ściśle uwarunkowane przez prawidłowe funkcjonowanie rodzin². Ich istota i rola w ramach większych wspólnot pozostaje zatem

---

¹ R. PODGÓRSKI, *Socjologia. Mikrostruktury*, Bydgoszcz–Olsztyn 2008, s. 126.

² Z. TYSZKA, *Socjologia rodziny*, Warszawa 1976, s. 5, cyt. za: R. PODGÓRSKI, *Socjologia*, Bydgoszcz–Olsztyn 2008, s. 12.

niezmieniona na przestrzeni wieków, pod tym warunkiem, że na potrzeby rozważań przyjmimy bardzo uproszczoną i wąską definicję rodziny zaprezentowaną powyżej. Wobec uzupełnienia owej definicji o tło społeczne czy funkcjonalne, a nawet stopniowego rozszerzenia potocznego rozumienia definicji rodziny kontekst rozważań wokół rodziny ulega znacznemu odchyleniu od pierwotnego wzorca wskutek obserwowanych zmian. Nastąpiła ewolucja rozumienia rodziny od pierwotnej definicji, w świetle której postrzegano ją jako podstawową grupę pokrewieństwa, obejmującą męża, żonę i dzieci, a w wersji szerszej: grupę osób połączonych ze sobą więzami krwi, małżeństwem czy adopcją. Obecnie określenie „rodzina” definiowane jest bardzo szeroko, jako układ między dwojgiem lub większą liczbą ludzi, którzy związek swój uważają za rodzinę, przyjmują też na siebie odpowiedzialność i obowiązki związane z przynależnością do niej. Zatem grupa rodzinna może obejmować także niespokrewnionych ze sobą członków, którzy jednak uważają się za przynależących do niej z racji więzów emocjonalnych³.

Niezależnie zatem od ewoluującego modelu i zmieniających się w pędzącym świecie funkcji czy ról rodzina stanowi niezwykle istotną wartość, przede wszystkim dla jej członków, ale również społeczeństwa czy wspólnot, w ramach których funkcjonuje. Wyznawany system wartości służy człowiekowi nie tylko do oceny świata, ale również do jego opisu czy określenia hierarchii istotności zjawisk czy faktów. Rzeczony wartości mają kluczowy wpływ na sposób zachowania i obierane cele w różnych sytuacjach życiowych. Stanowią swoisty regulator świadomego i celo-

---

³ B. DUBOIS, K. KROGSRUD MILEY, *Praca socjalna. Zawód, który dodaje sił*, Katowice 1999, s. 64.

wego działania czy, mówiąc szerzej, całości procesu decyzyjnego⁴. Wartością jest „każdy dowolny przedmiot materialny czy idealny, idea lub instytucja, przedmiot rzeczywisty czy wymaginowany, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisują im ważną rolę w swoim życiu i dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus. Wartościami są te przedmioty, które zapewniają jednostce wewnętrzną równowagę i dążenie do nich daje poczucie dobrze spełnionego obowiązku, lub te, które dla grupy są niezbędne dla utrzymania wewnętrznej spójności”⁵. Rodzina zatem, niezależnie od tego, czy jest rozumiana w ramach wąskiej definicji pierwotnej, czy rozszerzonej i dostosowanej do zmieniającego się otoczenia społeczno-kulturowego, stanowi istotną i bardzo wyraźnie określoną realną wartość oraz konkretną treść w sferze idei. Co więcej, należy uznać, że rodzina i jej postrzeganie na przestrzeni lat znacząco się zmieniają. W warunkach postępujących zmian społecznych może wzrastać do pewnego stopnia jej ranga jako czynnika o wręcz strategicznym znaczeniu, który decyduje o względnej trwałości życia społecznego lub o jego labilności, a nawet o rozkładzie wartości, norm i więzi moralnych w społeczeństwie znajdującym się w fazie transformacji⁶.

---

⁴ W. STRÓŻEWSKI, *Transcendentalia i wartości*, [w:] *Istnienie i wartość*, red. W. STRÓŻEWSKI, Kraków 1981, s. 90–95.

⁵ J. SZCZEPAŃSKI, *Elementarne pojęcia socjologii*, Warszawa 1963, s. 54.

⁶ J. MARIAŃSKI, *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej – stabilność i zmiana*, Toruń 2012, s. 13–15.

Próbując zatem określić, jaką wartość stanowi rodzina, warto wyjść od rozważań Denka⁷. Autor, podejmując próbę dookreślenia pojęcia wartości, zwraca uwagę na to, że:

1. wartość jest tym, co stanowi odpowiedź na potrzebę jako jej zaspokojenie;
2. wartość jest tym, co człowiek uzna za cenne;
3. wartością jest ideał, względnie doskonały byt, będący poza zasięgiem możliwości realizacji i włączania go w ludzkie życie, więc nie da się go nigdy w pełni osiągnąć (np. prawda, dobro, piękno, szczęście, miłość, długie i dostatnie życie);
4. jest wartością to, co nią być powinno⁸ – tzn. to, co dla konkretnej osoby ma subiektywną wartość.

Mając na uwadze powyższe oraz wspomniane wcześniej przemiany społeczno-kulturowe, uznać można, że obecnie rodzina coraz bardziej stanowi niejako wartość samą w sobie, a nie jedynie nośnik czy przekaznik określonych wyznawanych przez jej członków zbiorów wartości lub idei. Co więcej, jeśli przyjąć, że jej mianem coraz częściej określa się to, co sami zainteresowani za nią uznają⁹, to mamy do czynienia z mimowolnym odsunięciem jej podstawowych funkcji (prokreacyjnej i socjalizacyjnej) na drugi plan. Stają się one bowiem pochodną wartości nadrzędnej, którą jest rodzina w kształcie i formacie dookreślonym przez jej członków. Takie rozumienie kierunku i istoty przemian społeczno-kulturowych przeczy głoszonym tezom o coraz większym

---

⁷ K. DENEK, *Wartości i cele w edukacji szkolnej*, Poznań–Toruń 1994, s. 15.

⁸ Tamże, s. 19.

⁹ T. SZLEDAK, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2011, s. 106–107.

zanikaniu „wartości rodzinnych”¹⁰. Socjologowie zwracają nader często uwagę na rozpad tradycyjnych struktur rodziny i trwałą jej kryzys, podkreślając przy tym istotność procesów takich jak deinstytucjonalizacja związków czy posttradycyjne formy życia małżeńskiego, dochodząc niekiedy do wniosku, że mamy do czynienia z czasami „postrodziny”¹¹. To, co często jest określane mianem „odejścia od tradycyjnego modelu rodziny”, rozumieć należy jako proces ewolucji i stopniowego odejścia od jednolitego modelu, dominującego przede wszystkim w Europie przez wieki, ku modelom bardziej zróżnicowanym, odpowiadającym zmieniającej się sytuacji społecznej. Nie obserwujemy zatem zjawiska odsunięcia rodziny na boczny tor, tylko proces modelowania struktury społecznej i jej składowych, w efekcie którego mamy do czynienia z wielorakim wzorcem rodzinnym. Podobne zjawisko, choć w mniejszej skali, obserwować mogliśmy w latach dwudziestych poprzedniego stulecia, kiedy ewolucji ulegał jeden z modeli, w którym to mężczyźni pracowali, zaś kobiety zajmowały się dziećmi i domem. Wówczas również wiedziono schyłek rodziny. Mamy zatem do czynienia z sytuacją, w której miejsce dominującego społecznie jednego modelu zajmuje kilka traktowanych równorzędnie.

---

¹⁰ S.H. ZARĘBA, M. CHOCZYŃSKI, *Od klasycznej do współczesnej myśli socjologicznej. Skrypt dla doktorantów*, Warszawa 2014, s. 41–45.

¹¹ J. IZDEBSKA, *Rodzina*, [w:] *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. CHAŁAS, A. MAJ, Radom 2016, s. 957–965.

1.2. Współczesne znaczenie rodziny

Rodzina pełni rozliczne funkcje w stosunku do swoich członków oraz na arenie społecznej, jak już wspomniano, decyduje o jakości całych wspólnot, wypełniając dwie swoje pierwotne funkcje: prokreacyjną i społeczną. Warto podkreślić jednak, że zmiany w zakresie tych ostatnich są pochodną przemian wynikających z ewolucji samego pojęcia. Panuje zgodność co do tego, że zmiany we wzorach zapewnienia sobie warunków społeczno-ekonomicznych dla egzystencji współwystępowały ze zmianami organizacji rodziny. Pozostaje jednak dylemat dotyczący związku przyczynowo-skutkowego w ramach współwystępowania rzeczonych zjawisk¹². Z jednej strony uzasadnione wydaje się podejście, wedle którego to rodziny dostosowywały na przestrzeni lat swój model funkcjonalny do potrzeb społecznych, tym samym umożliwiając sobie zapewnienie odpowiednich środków utrzymania. Z drugiej – to zmiany w zakresie organizacji życia rodzinnego dały podstawy do wahnięć w obrębie podstaw ekonomicznych funkcjonowania w społeczeństwie¹³. Trudno jednoznacznie rozstrzygnąć o kolejności następowania wspomnianych przekształceń.

Do przemian w modelu rodziny niewątpliwie w pierwszej kolejności przyczyniły się: industrializacja, urbanizacja i modernizacja. Ewolucja małżeństwa i rodziny zachodzi na całym świecie, ale tempo i kształt zmian w znacznym stopniu uzależnione są od takich czynników jak: religia, sposób życia czy akceptowa-

---

¹² P. SZTOMPKA, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2012, s. 15–16.

¹³ R.J. GELLES, *Contemporary families. A Sociological View*, London–New Delhi 1995, s. 24–26.

ny w danej społeczności model współlistnienia¹⁴. Możemy zatem mówić, z jednej strony, o dynamicznej ewolucji modelu rodziny w krajach wysoko uprzemysłowionych o wysokim wskaźniku dobrobytu, z drugiej – w krajach rozwijających się zachowuje się tendencja do utrzymywania tradycyjnego modelu rodziny, z wyraźnym podziałem zajęć przypisanych do konkretnej płci, preferowaniem dużej liczby dzieci, szacunkiem do rodziców i osób starszych, przywiązaniem do tradycyjnych autorytetów. Tam też przemiany mają mniejszą skalę¹⁵.

Mimo bardzo zróżnicowanej genезy postępujących w świecie zmian w zakresie preferowanego i realizowanego modelu rodziny możliwe jest określenie generalnych trendów przyczyniających się do istotnych zmian w tym obszarze¹⁶:

1. zmniejszenie się wpływu grupy krewnych;
2. wolny wybór małżonka;
3. zwiększenie uprawnień kobiet przy podejmowaniu decyzji w rodzinie;
4. coraz powszechniejsze zatrudnienie kobiet poza domem;
5. poszerzenie zakresu swobody seksualnej w społeczeństwach, które były restrykcyjne;
6. widoczny rozwój praw dzieci.

Pogłębienie przedstawionych powyżej trendów nastąpiło w znaczącym stopniu wskutek działań społecznych podejmowanych w dobie pandemii COVID-19. Istotność tych aktywności

---

¹⁴ T. SZLENDAK, *Socjologia rodziny...*, dz.cyt., s. 118–119.

¹⁵ E. PUCHNAREWICZ, *Współczesne kontrowersje. Rodzina i kobieta w krajach rozwijających się*, [w:] *Kobieta i rodzina w krajach rozwijających się. Dziedzictwo a wyzwania współczesności*, red. E. PUCHNAREWICZ, Białystok 1999, s. 7–31.

¹⁶ A. GIDDENS, *Sociology*, Oxford 1993, s. 389–423.

możliśmy obserwować szczególnie w obrębie preferowanych modeli świadczenia pracy i związanych z tym oczekiwanych modeli zatrudnienia. Co więcej, rzeczony odchylenia na rynku pracy częstokroć związane były z koniecznością dostosowania się rodziców do sytuacji edukacyjnej dzieci i potrzebą przejęcia większej opieki nad nimi.

Współczesna rodzina nie jest już tylko wspólnotą ufundowaną na obowiązku solidarności. Staje się coraz bardziej związkiem z wyboru, stowarzyszeniem pojedynczych osób, które wnoszą własne zainteresowania, plany, doświadczenia, w którym każda z nich podlega zarówno różnego typu kontroli, jak i przymusowi. Warto podkreślić, że model tradycyjny nie zanika, nawet coraz częściej staje się jednym z kilku preferowanych. Pojawiają się nowe formy życia rodzinnego, których celem jest przede wszystkim unikanie życia w samotności przez zawieranie różnego typu, niejednokrotnie krótkotrwałych, związków, np. bez formalnego małżeństwa, bez dzieci, z partnerem tej samej płci, samotne wychowywanie dziecka itp.¹⁷. Niezależnie od preferowanego modelu docelowego czy funkcjonalnego możliwe jest wyróżnienie kilku uniwersalnych typów rodziny. Najbardziej podstawowym kryterium podziału wydaje się być liczba jej członków. Wyróżnia się wówczas¹⁸:

1. rodzinę nuklearną (małą, małżeńską) – typ rodziny dwupokoleniowej, składającej się z męża i żony (czasem jednego tylko rodzica, mowa jest wówczas o rodzinie monoparentalnej) oraz ich dzieci (własnych lub adoptowanych). Cechuje ją wspólne zamieszkanie członków oraz prowadzenie jednego gospodarstwa do-

---

¹⁷ A. KWAK, *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*, Warszawa 2005, s. 31.

¹⁸ P. SZTOMPKA, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków 2012, s. 275.

mowego. Taki model przeważa w społeczeństwach nowoczesnych, choć obecnie upowszechniają się też inne formy życia wspólnego¹⁹.

2. rodzinę poszerzoną (dużą, wielopokoleniową) – składającą się z dwóch lub więcej rodzin nuklearnych, podporządkowanych organizacyjnie jednemu kierownictwu rodzinnemu. Pod jednym dachem zamieszkują przynajmniej trzy pokolenia krewnych. Obecnie ten typ występuje coraz rzadziej, głównie w niektórych rejonach krajów tzw. Trzeciego Świata.
3. zmodyfikowaną rodzinę poszerzoną – stanowi ona jakby związek rodzin nuklearnych będących w stanie częściowej zależności od siebie. Ich członkowie wymieniają między sobą usługi, czym różni się od członków wyizolowanej rodziny nuklearnej. Utrzymuje się między nimi intensywna więź rodzinna, ale nie ma hierarchicznej struktury autorytetu. Jest to typ najczęściej spotykany w Polsce.

Wspomniane wcześniej zmiany społeczno-kulturowe w zakresie życia małżeńsko-rodzinnego – związane z takimi zjawiskami jak np.: zwiększona liczba rozwodów, niepodjęcie decyzji o małżeństwie czy zwiększony odsetek dzieci urodzonych w związkach nieformalnych – muszą prowadzić do redefinicji pojęcia rodziny, związanej z ograniczeniem warunków koniecznych do powstania wspólnoty rodzinnej na rzecz warunków wystarczających²⁰. Tym samym mamy do czynienia z nieuniknionym procesem zmiany nie tylko modelu funkcjonalnego, ale również

---

¹⁹ D. GĘBUŚ, *Rodzina Tak, ale jaka?*, Warszawa 2006, s. 27–28.

²⁰ A. GIZA-POLESZCZUK, *Rodzina a system społeczny. Reprodukcyjność i kooperacja w perspektywie interdyscyplinarnej*, Warszawa 2005, s. 43.

podziału pozycji i ról małżonków oraz, co równie istotne, dzieci. Wzrost pozycji społecznej kobiet łączyć należy z ich znaczącą aktywizacją zawodową, a tym samym znacznym udziałem w utrzymaniu rodziny. Taka sytuacja diametralnie zmieniła na przestrzeni lat pozycję kobiet w hierarchicznej strukturze rodzin ugruntowanej w modelu tradycyjnym – przestały one być zorientowane wyłącznie na sprawy związane z rolami rodzinnymi. Jak zmienia się rozumienie modelu rodziny i zbioru relacji, który przez samych członków nazywany jest rodziną, tak redefinicji ulega również podział ról w ramach owego tworzywa, zależności ulegają zatarciu, tracąc swój charakter jasnego podporządkowania oraz nabierając cech równości. Władza w rodzinie zaczyna być dzielona pod względem posiadanych kompetencji i stopnia zaangażowania. Coraz większego znaczenia nabierają więzi łączące członków rodziny. Tym samym specjalizacja ról wyznaczona płcią ustępuje miejsca tej wynikającej z kompetencji czy podziału na zasadzie poczynionych uzgodnień w ramach wspólnoty. Taki trend powoduje, że radykalnie zmieniły się oczekiwania formułowane pod adresem partnera czy samego związku. Od współmałżonka oczekuje się zaspokojenia potrzeb emocjonalnych i pomocy w codziennym życiu. Dziecko w rodzinie przestało być uważane za podporę na stare lata, dodatkowe ręce do pracy, dziedzica majątku i nazwiska czy pomoc w sensie materialnym²¹. Jego wychowanie, nawet we wczesnym dzieciństwie, przestało być wiązane wyłącznie z matką, a stało się sprawą obojga rodziców. Tym samym zmianie uległy zakresy ról rodzicielskich, a zatarciu obszary obowiązków charakterystycznych dla konkretnego rodzica.

---

²¹ D.M. NEWMAN, *Sociology of Families*, California–London–New Delhi 1999, s. 120.

Tym samym stwierdzić należy, że obecnie realizacja funkcji prokreacyjnej odbywa się w ramach wielu akceptowalnych społecznie modeli i relacji, uznawanych jeszcze przed kilkudziesięcioma laty za naganne. Funkcja socjalizacyjna z kolei została rozdzielona w znacznie szerszym stopniu pomiędzy wielu członków rodziny, jak również otoczenia, co stoi w opozycji wobec modelu tradycyjnego, w którym aspekt ten był powierzany głównie kobietom. Współczesny model rodziny jest mniej trwały od tradycyjnego, choćby z tego względu, że w znacznie większym stopniu oparty jest na podstawach emocjonalnych, a nie, jak miało to miejsce wcześniej, rzeczowych i instytucjonalnych. Jednocześnie podział ról, funkcji i obowiązków stał się mniej oczywisty oraz w znacznie większym stopniu zależy od wewnętrznych ustaleń aniżeli oczekiwań wynikających z jasno określonych ról społecznych będących pochodną tradycji.

1.3. Modele życia rodzinnego na przestrzeni lat (preferowane i realizowane)

W ramach badań nad rodziną podkreśla się, że każda, aby przetrwać i istnieć, musi elastycznie dostosowywać swoją strukturę i funkcjonowanie do rozwoju społeczeństwa²². Czynnikiem szczególnie silnie oddziałującymi na zmianę ról i przekształcenie oczekiwanego modelu funkcjonalnego rodziny były przede wszystkim: podwyższenie aktywności zawodowej kobiet, uzyskanie przez nie pełni praw politycznych na początku XX w. oraz

---

²² F.R. ELLIOT, *The Family: Change or Continuity?*, London 1986; T. TYSZKA, *Rodzina we współczesnym świecie*, Poznań 2002; A. KWAK, *Rodzina w dobie przemian*, Warszawa 2005.